

випадках цілком можливим є застосування методів прогностичної лінгвістики й подання значень і / чи відтінків як потенційних.

3. Системність лексикографічно-граматичної ґрунтована на закономірностях регулярного відбиття в словникових статтях частиномовної належності лексем (має опертям цілісний опис мови в національній граматиці), реалізацій особливостей їхнього відмінювання (*ліс*, у, *мн. ліси*, ів, ч., *верба*, и, *жс.*) і/чи дієвідмінювання (*вербувати*, ую, уеш, *недок.*, *кого, що*), визначення родової диференціації (іменники), семантики виду (дієслова) та ін. Водночас така системність має опертям напрацьовані технології укладачів словника, пор., наприклад, кваліфікацію самих дієслівних лексем та їхніх значень за різновидом валентної правобічної спроможності (*записувати*, ую, уеш, *недок.*, *записати*, пишу, пишеш, *док.* 1. *що і без прям. дод.*; 2. *що*; 3. *кого, що*; 4. *що кому, на кого*; 5. *що*), з'ясування функційних можливостей лексем на зразок 'у знач. прикм.', 'у знач. прийм.', 'у знач. ім.' і под., розгляд у межах словникової варіантів лексики і т. ін.

4. Перспективним є встановлення доцентрових і відцентрових сил системності лексико-граматичної семантики з визначенням регулярності лакун у статтях.

УДК 811.161.2'373.7'371

ДО ПИТАННЯ ПРО ЛІНГВІСТИЧНУ АКТУАЛІЗАЦІЮ ЕМОЦІЙ

Ж. В. Краснобаєва-Чорна

Спостереження над семантикою та функціонуванням лексики емоцій у мові є одним із важливих напрямків у сучасній лінгвістиці [1; 3; 4; 9]. А. Камалова та Г. Берестнев акцентують увагу на тому, що «у прагненні наблизитися до реальності, мовець не називає емоції, а описує спостережувані тілесні реакції, тобто візуальні шаблони поведінки, властиві для людини в стереотипних ситуаціях [3: 357], і стверджують, що «в мовній картині світу психічне життя людини представлене як складна система взаємодіючих і взаємозумовлених психічних реакцій» [3: 358], чим, на нашу думку, і мотивовані труднощі опису емоцій людини у вітчизняному та закордонному мовознавстві.

В. Шаховський наголошує, що емоційна / емотивна компетенція мовних партнерів (знання загальних лінгвокультурних кодів емоційного спілкування; знання емоційних доміант цих кодів в формі емоційних концептів; знання правил англ. *code switching* і їх кореляції з загальнолюдськими / національно-культурними цінностями; знання маркерів емоційно-етнічної ідентифікації мовленнєвих партнерів, правил емоційного спілкування з ними; знання і володіння засобами номінації, експресії і дескрипції своїх і чужих емоцій в обох лінгвокультурних кодах [9: 6]) необхідна для успішної міжкультурної комунікації. Вагоме місце у цьому питанні посідає репрезентація емоцій засобами фразеології, що зумовлює актуальність дослідження.

Мета розвідки: визначити етапи опрацювання *психофізіологічного патерну емоції* (на матеріалі фразеології) як складника емоційної картини світу.

Наприкінці ХХ ст. В. Апресян та Ю. Апресян (1993) пропонують будувати тлумачення слів, що позначають емоції, на базі сценарію їх виникнення і розвитку, підґрунтя якого – «наївна картина світу» [1]. Структуру дефініції формують такі параметри: сприйняття або розумове уявлення певної ситуації; оцінка цієї ситуації; власне емоція як результат цієї оцінки – позитивна чи негативна; прояв емоції в а) невідконтрольних суб'єкту фізіологічних реакціях (*блідість, тремтіння*), б) бажаннях (*сховатися, стиснутися*), в) моторній активності (*вскочити*), г) мовленнєвій діяльності (*кричати*).

На поч. ХХІ ст. мовознавці наголошують, що стрижнем осмислення емоції має бути концепт емоції / емоційний концепт. За М. Красавським (2001), емоційний концепт – «це

етнічно, культурно зумовлене, структурно-сміслове, лексично і/або фразеологічно вербалізоване утворення, ґрунтоване на понятійній основі, що включає в себе крім самого поняття образ, культурну цінність» [4: 60]. Ю. Шамаєва (2011) зауважує, що концепт емоції охоплює «всєбічне знання/відчуття експерієнцером емоційного смислу та постає як сукупність асоціацій, що формується на перетині гетерогенних чинників, які характеризують емоційно / емоціогенно взаємодіючих суб'єктів як членів певної лінгвокультурної спільноти» [8: 188]. Доцільним автор вважає моделювати емоційний концепт як багатовимірне інтегративне культурно-евристичне ментально-афективне утворення, структура якого охоплює поняттєву (що відбиває ознакову та дефініційну специфіку концепту), образну (що фіксує концептуальні метафори, які підтримують концепт у мовній свідомості експерієнцера), значущісну (детерміновану місцем концепту у системі мови) та валоративну складові, у вигляді поля, яке включає в себе чуттєво-образне ядро, базовий шар (співвіднесений з поняттєвою складовою емоційного концепту) та периферію (співвіднесеною з його образним компонентом).

Оперування терміном 'емоційний концепт' й опрацювання концептів *гнів* [6], *здивування* [2], *радість*, *страх*, *сум* [4], *сором* [7] тощо актуалізує неоднозначне питання щодо їхньої приналежності до картини світу – концептуальної чи емоційної. З метою уникнення питань такого зразка пропонуємо опис емоцій на матеріалі фразеологічного фонду здійснювати шляхом опрацювання *психофізіологічного патерну емоції* (ПФПЕ) як складника *емоційної картини світу* (емоційне осмислення й чуттєве сприйняття об'єктів довкілля, які через імплікацію послідовних процесів концептуалізації, категоризації та вербалізації відображені в мові (див. В. Шаховський)); а ПФПЕ позиціонуємо як набір стереотипних фізіологічних, психологічних, поведінкових реакцій або послідовностей дій суб'єкта емоції.

Основними етапами опрацювання ПФПЕ у фразеології вважаємо такі:

- 1) окреслення кваліфікаційних ознак, класифікаційних параметрів і функцій певної емоції в психології емоцій;
- 2) характеристика внутрішніх реакцій (вегетатика) певної емоції у фразеології;
- 3) визначення зовнішніх реакцій (пантоміміка) певної емоції у фразеології;
- 4) встановлення діапазону інтенсивності певної емоції у фразеології з опертям на кроскультурні дослідження;
- 5) виявлення універсальних та етноспецифічних ознак (зокрема вербальної системи емоцій певної мови і невербальної знакової системи, яка властива для прояву емоцій у певній культурі) шляхом зіставлення.

Методологічну базу таких студіювань становлять основні положення *психології емоцій* (П. Екман, К. Ізард, Є. Ільїн, С. Томкінс), *еміології* (М. Красавський, В. Шаховський), *лінгвокультурології* (В. Карасик, В. Красних, В. Маслоva, Г. Палмер) і *лінгвоконцептології* (А. Приходько, О. Селіванова, Ю. Степанов), *оцінної семантики* (Н. Арутюнова, М. Болдирев, В. Мокієнко) й *аксіофраземної прагматики* (І. Гарбера, Ж. Краснобаєва-Чорна), *комунікативної лінгвістики* (Ф. Бацевич, Р. Фрумкіна, Р. Якобсон). Об'єктом у таких розвідках постають фундаментальні емоції, а предметом – фразеологічні одиниці (ФО) на позначення фундаментальних емоцій людини. Основними методами, окрім загальнонаукових (аналіз і синтез, спостереження, індукція та дедукція, логіко-поняттєвий, описовий, статистичний тощо), постають компонентний аналіз ФО та параметричний аналіз семантичної структури ФО, зіставний аналіз.

Запропоновану вище модель аналізу ПФПЕ в українській фразеології (на матеріалі психофізіологічного патерну емоції *відрази*) успішно апробовано на Міжнародній науковій конференції «Фразеологія в контексті суміжних наук» (м. Ужгород, 12- жовтня 2020 р.) й репрезентовано в науковій статті [5].

Отже, ПФПЕ позиціонований як багатовимірне утворення зі складною структурною організацією, опис якої можливий лише під час інтегрованого вивчення його психологічної, мовної, етнічної сутності. Опрацювання ПФПЕ у фразеології постає значущим для розуміння й опису мовного матеріалу у власне-лінгвістичному, лінгвокультурологічному та комунікативному аспектах, а також для практики лексикографування емоцій.

Література

1. Апресян В. Ю., Апресян Ю. Д. Метафора в семантическом представлении эмоций. *Вопросы языкознания*. 1993. № 3. С. 27–35.
2. Зайцева М. О. Актуалізація концепту здивування (на прикладі творів С. Моема). *Науковий Часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 9: Сучасні тенденції розвитку мов*. 2015. Вип. 12. С. 63–72.
3. Камалова А., Берестнев Г. Эмоции как предмет лингвистического изучения (на материале русского языка). *Przegląd Wschodnioeuropejski*. 2019. X/2. С. 349–360.
4. Красавский Н. А. Эмоциональные концепты в немецкой и русской лингвокультурах. Волгоград: Перемена, 2001. 412 с.
5. Краснобаева-Чорна Ж. Психофізіологічний патерн емоції відрази у фраземіці. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*. Ужгород : ПП Данило С. І., 2020. Вип. 1 (43). С. 159–162.
6. Літінська О. Ю., Паленга В. І. Концепт «гнів» в лінгвістичних та психологічних дослідженнях. *Young Scientist*. 2018. №12 (64). С. 139–142.
7. Ристић С. Концепт емоције ‘стида’ у српском језику. *Когнитивно лингвистичка проучавања српског језика* / Предраг Пипер (уредник). Београд, 2006. С. 261–281.
8. Шамаева Ю. Ю. Методологічні засади дослідження вербалізованих концептів емоцій. *Вісник Житомирського державного університету*. Вип. 56. Філологічні науки. 2011. С. 187–191.
9. Шаховский В. И. Эмоциональная/эмотивная компетенция в межкультурной коммуникации (есть ли неэмоциональные концепты?). *Аксиологическая лингвистика: проблемы изучения культурных концептов и этносознания*. Волгоград, 2002. С. 3–10.

УДК 659.123:[378.011.3-057.175:81'33

КОПРАЙТИНГ ЯК ВИД ФАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИКЛАДНИХ ЛІНГВІСТІВ

В. П. Пилипак

У контексті вимог сучасного суспільства до майбутніх фахівців: мати хоча б мінімальний досвід роботи з фаху, практичні вміння, володіти сучасними знаннями – актуальним стає наповнення освітньо-професійних програм вищої школи курсами та дисциплінами, що мають практичний характер, впроваджують затребувані на сучасному ринку праці знання та навички.

Для прикладних лінгвістів такою дисципліною практичного характеру є курс «Прикладна лінгвістика (практикум з копірайтингу та рерайтингу)», специфіка та змістове наповнення якого відповідає як цілям навчання, зазначеним в освітньо-професійній програмі «Прикладна лінгвістика» ступеня вищої освіти «Бакалавр», так і запитам сучасного суспільства, прагненням самих студентів здобути навички та вміння, що на основі теоретичних та прикладних лінгвістичних знань, здобутих в університеті, забезпечать їхнє працевлаштування. До того ж, фах копірайтера чи рерайтера дає можливість знайти роботу не лише офлайн, але й дистанційно – віддалено, а також мати співпрацю з декількома роботодавцями (PR- чи рекламними агентствами, мережами торговельних підприємств, корпорацій тощо, діяльність чи продукція яких потребує просування в рекламних, комерційних текстах).

Відповідно до мети підготовки філологів-прикладників формувати компетентності у діяльності, «пов'язаній з аналізом, творенням, перетворенням і оцінюванням письмових та усних текстів різних жанрів і стилів (з прикладною, аналітичною та науково-дослідною метою), організацією успішної комунікації різними мовами, застосуванням комп'ютерних технологій для розв'язання лінгвістичних завдань, проектуванням лінгвістичних програмних продуктів» [3, с. 4] специфіка копірайтерської діяльності є практичним застосуванням знань і навичок, здобутих на заняттях з курсу «Прикладна лінгвістика (практикум з копірайтингу та рерайтингу)».